

34. lekce

Gramatika

Sloveso *fīō, fierī*

Sloveso *fīō, fierī, factus sum* „stát se, stávat se“ má ve větě srovnatelné významy a funkce jako české sloveso „stát se“. Kromě toho také nahrazuje pasivum slovesa *faciō, ere*.

Tvary

Sloveso *fīō, fierī* má pouze některé tvary, ostatní jsou doplňovány tvary slovesa *facere* nebo slovesa *esse*.

Prézentní systém

Většina tvarů prézentního systému má aktivní koncovky, pouze infinitiv má pasivní zakončení na *-rī*.

Participium prézentu sloveso *fīō, fierī* nemá, gerundivum přejímá od slovesa *faciō, ere*.

	indikativ prézentu	indikativ imperfekta	indikativ futura I	konjunktiv prézentu	konjunktiv imperfekta
sg. 1.	<i>fī-ō</i> stávám se	<i>fī-ē-bam</i> stával jsem se	<i>fī-am</i> stanu se	<i>fī-am</i> ať se stanu	<i>fiere-m</i> stal bych se
2.	<i>fī-s</i>	<i>fī-ē-bās</i>	<i>fī-ēs</i>	<i>fī-ās</i>	<i>fierē-s</i>
3.	<i>fī-t</i>	<i>fī-ē-bat</i>	<i>fī-et</i>	<i>fī-at</i>	<i>fiere-t</i>
pl. 1.	<i>fī-mus</i>	<i>fī-ē-bāmus</i>	<i>fī-ēmus</i>	<i>fī-āmus</i>	<i>fierē-mus</i>
2.	<i>fī-tis</i>	<i>fī-ē-bātis</i>	<i>fī-ētis</i>	<i>fī-ātis</i>	<i>fierē-tis</i>
3.	<i>fī-unt</i>	<i>fī-ē-bant</i>	<i>fī-ent</i>	<i>fī-ant</i>	<i>fiere-nt</i>

Imperativ	2. sg.	<i>fī!</i>	staň se!
	2. pl.	<i>fī-te!</i>	staňte se!

Infinitiv prézentu

fierī

stávat se

Participium prézentu aktiva:

—

Gerundivum:

faciendus, a, um

ten, který má být udělán, který se má stát

Perfektní systém

V perfektním systému má *fiō, fierī* pasivní tvary slovesa *faciō, ere*. Z aktivních tvarů má participium futura aktiva a infinitiv futura aktiva, které přejímá od slovesa *esse*.

		ind. pf.	ind. plpf.	ind. fut. II
sg.	1.	factus, a, um sum stal jsem se	factus, a, um eram dříve jsem se stal	factus, a, um erō až se stanu
	2.	factus, a, um es	factus, a, um erās	factus, a, um eris
	3.	factus, a, um est	factus, a, um erat	factus, a, um erit
pl.	1.	factī, ae, a sumus	factī, ae, a erāmus	factī, ae, a erimus
	2.	factī, ae, a estis	factī, ae, a erātis	factī, ae, a eritis
	3.	factī, ae, a sunt	factī, ae, a erant	factī, ae, a erunt

		konj. pf.	konj. plpf.
sg.	1.	factus, a, um sim ať jsem se stal	factus, a, um essem byl bych se stal
	2.	factus, a, um sis	factus, a, um essēs
	3.	factus, a, um sit	factus, a, um esset
pl.	1.	factī, ae, a sīmus	factī, ae, a essēmus
	2.	factī, ae, a sītis	factī, ae, a essētis
	3.	factī, ae, a sint	factī, ae, a essent

Infinitiv perfekta:	factum, a, um esse	že se stal
Infinitiv futura aktiva:	futūrum, am, um esse (fore)	že se stane
Infinitiv futura pasiva:	factum irī	že bude udělán
Participium perfekta pasiva:	factus, a, um	ten, který se stal
Participium futura aktiva:	futūrus, a, um	ten, který chce / hodlá se stát
Supinum:	—	
Supinum II	—	

Místo infinitivu *futūrum, am, um esse* lze použít tvar *fore*.

Tvary perfektního systému lze překládat jak pomocí slovesa „stát se“, tak pomocí sloves „dělat“ nebo „být“. Překlad se volí na základě významu v konkrétní větě.

Významy a použití

Sloveso *fīō, fierī* může mít několik významů

- „stát se, stávat se (někým, něčím, nějakým)“
- „být dělán“, tj. pasivum slovesa *faciō, ere*
- „stát se, přihodit se“

Ve významu „stát se někým, něčím, nějakým“ funguje sloveso *fieri* ze syntaktického hlediska stejně jako sponové sloveso *esse*. Substantivum nebo adjektivum, které vyjadřuje kým, čím nebo jakým se podmět stává, je ve stejném pádě jako podmět a shoduje se s ním také v dalších gramatických kategoriích. V češtině je sponové jméno obvykle v 7. pádě.

Amīcus meus magister bonus est.

Můj přítel je dobrým učitelem.

Amīcus meus magister bonus fit.

Můj přítel se stává dobrým učitelem.

Sciō amīcum meum magistrum bonum esse.

Vím, že můj přítel je dobrým učitelem.

Sciō amīcum meum magistrum bonum fieri.

Vím, že se můj přítel stává dobrým učitelem.

Ve významu „stát se, přihodit se“ se sloveso *fīō, fierī* používá pouze ve 3. osobě singularu nebo plurálu, např.

hoc saepe fit

to se často stává

haec aliter facta sunt

to se stalo jinak, tyto věci se staly jinak

Složeniny slovesa *faciō*

Sloveso *fīō, fierī* nahrazuje pasivum (vyjma gerundiva) nejen slovesa *faciō, ere*, ale i některých jeho složenin.

Složeniny, které obsahují sloveso *faciō* v nezměněné podobě, tvoří pasivum pomocí slovesa *fīō, fierī*. První složka těchto složenin není předložkou a má dvě slabiky, např.:

pate- <i>faciō, ere</i>	odkrýt, odhalit	pate- <i>fīō, fierī</i>	být odkrýt, odhalen
cale- <i>faciō, ere</i>	ohřívat	cale- <i>fīō, fierī</i>	být ohříván
assue- <i>faciō</i>	zvykat (někoho na něco)	assue- <i>fīō</i>	být přivykán, zvykat si

Naopak složeniny, v nichž se *-faciō* změnilo na *-ficiō*, mají pasivum zcela pravidelně jako všechna ostatní slovesa typu *capīō*. Většinou mívají jednoslabičnou předponu.

cōn- <i>ficiō, ere</i>	dokončit	cōn- <i>ficiōr, cōn-ficī</i>	být odkrýt, odhalen
af- <i>ficiō, ere</i>	opatřit (někoho něčím)	af- <i>ficiōr, af-ficī</i>	být opatřen čím
ef- <i>ficiō, ere</i>	způsobit	ef- <i>ficiōr, ef-ficī</i>	být způsobován

Slovesa *meminī, ōdī*

Slovesa *meminī, meminisse* „pamatovat si“ a *ōdī, ōdisse* „nenávidět“ mají pouze tvary od perfektního kmene, avšak s významem časů a způsobů tvořených od kmene přítomného. Označují se proto jako *préteritopřezentní*. Tvary perfekta mají význam přítomného, tvary *plusquamperfekta* mají význam imperfekta a tvary *futura II* mají význam *futura I*. Platí to jak pro *indikativ*, tak pro *konjunktiv*.

Indikativ perfekta			
sg.	1.	memin-ī pamatuji se	ōd-ī nenávidím
	2.	memin-istī	ōd-istī
	3.	memin-it	ōd-it
pl.	1.	memin-imus	ōd-imus
	2.	memin-istis	ōd-istis
	3.	memin-ērunt	ōd-ērunt
Indikativ plusquamperfekta			
sg.	1.	memin-eram pamatoval jsem si	ōd-eram nenáviděl jsem
	2.	memin-erās	ōd-erās
	3.	memin-erat	ōd-erat
pl.	1.	memin-erāmus	ōd-erāmus
	2.	memin-erātis	ōd-erātis
	3.	memin-erant	ōd-erant
Indikativ futura II			
sg.	1.	memin-erō budu si pamatovat	ōd-erō budu nenávidět
	2.	memin-eris	ōd-eris
	3.	memin-erit	ōd-erit
pl.	1.	memin-erimus	ōd-erimus
	2.	memin-eritis	ōd-eritis
	3.	memin-erint	ōd-erint
Konjunktiv perfekta			
sg.	1.	memin-erim ať si pamatuji	ōd-erim ať nenávidím
	2.	memin-eris	ōd-eris
	3.	memin-erit	ōd-erit
pl.	1.	memin-erimus	ōd-erimus
	2.	memin-eritis	ōd-eritis
	3.	memin-erint	ōd-erint
Konjunktiv plusquamperfekta			
sg.	1.	memin-issem pamatoval bych si	ōd-issem nenáviděl bych
	2.	memin-issēs	ōd-issēs
	3.	memin-isset	ōd-isset
pl.	1.	memin-issēmus	ōd-issēmus
	2.	memin-issētis	ōd-issētis
	3.	memin-issent	ōd-issent

	Infinitiv perfecta	
	memin-isse pamatovat si	ōd-isse nenávidět
	Participium futura	
	—	ōsūrus, a, um (ten), který hodlá nenávidět
	Imperativ	
sg. 2.	memen-tō pamatuj!	—
pl. 2.	memen-tōte pamatujte!	—

Imperativ slovesa *meminī, isse* je stejně jako u slovesa *sciō, īre* tvořen pomocí koncovek imperativu II.

Tato slovesa nemají pasivum, a proto se pasivní význam vyjadřuje pomocí jiných prostředků, např. *in odiō esse* „být v nenávisti“.

Sloveso *coepī*

Pouze perfektní tvary má rovněž sloveso *coepī* „začal jsem“. Jeho perfektní tvary však mají perfektní význam. Sloveso *coepī* má také pasivum, které se tvoří pomocí participia *coeptus, a, um*. Časování je zcela pravidelné.

ind. pf.:	<i>coepī</i> „začal jsem“, <i>coepistī, coepit, coepimus, coepistis, coepērunt</i>
ind. plpf.:	<i>coeperam</i> „dříve jsem začal“, <i>coeperās, coeperat, coeperāmus, coeperātis, coeperant</i>
ind. fut. II:	<i>coeperō</i> „až začnu“, <i>coeperis, coeperit, coeperimus, coeperitis, coeperint</i>
konj. pf.:	<i>coeperim</i> „ať jsem začal“, <i>coeperis, coeperit, coeperimus, coeperitis, coeperint</i>
konj. plpf.:	<i>coepissem</i> „byl bych začal“, <i>coepissēs, coepisset, coepissēmus, coepissētis, coepissent</i>
inf. pf.:	<i>coepisse</i> „že začal“
inf. fut.	<i>coeptūrum, am, um esse</i> „že začne“
ptc. pf.:	<i>coeptus, a, um</i> „započatý, (ten), který začal“
ptc. fut.:	<i>coeptūrus, a, um</i> „(ten), který chce / hodlá začít“

V přítomném systému se používá sloveso *incipiō, ere* „začínat“.

Semideponentní slovesa

V latině je malá skupina tzv. semideponentních sloves, která jsou částečně nedepo-
nentní a částečně deponentní. Lze rozlišit dvě skupiny:

- slovesa v přítomném systému nedepo-
nentní a v perfektním deponentní
- slovesa v přítomném systému deponentní a v perfektním nedepo-
nentní

Slovesa deponentní pouze v perfektním systému

Do této skupiny patří většina semideponentních sloves:

audeō, ēre	odvázat se	ausus, a, um sum	odvázil jsem se
fidō, ere	důvěřovat	fishus, a, um sum	důvěřoval jsem
cōnfidō, ere	důvěřovat	cōnfisus, a, um sum	důvěřoval jsem
diffidō, ere	nedůvěřovat	diffisus, a, um sum	nedůvěřoval jsem
gaudeō, ēre	radovat se	gavisus, a, um sum	zaradoval jsem se
soleō, ēre	mít ve zvyku (něco dělat)	solitus, a, um sum	měl jsem ve zvyku
taedet, ēre (mē)	hnusit se (mi)	pertaesum est (mē)	zhnusilo se (mi)

Sloveso *taedet* „hnusí se“ je neosobní a má pouze tvary 3. osoby singuláru. Osoba, které se něco hnusí, se vyjadřuje pomocí akuzativu. Věc, která se hnusí, je v genitivu.

Sloveso *soleō, ēre* se pojí obvykle s infinitivem, např. *Vesperī legere soleō*. „Večer mám ve zvyku číst.“, „Večer obvykle čtu.“

Slovesa deponentní pouze v přítomném systému

Do této skupiny patří pouze jedno sloveso:

revertor, revertī	vracet se	revertī	vrátil jsem se
-------------------	-----------	---------	----------------

Sloveso *revertī* však má ještě participium perfekta *reversus, a, um* s aktivním významem „(ten), který se vrátil“ a participium futura aktiva *reversūrus, a, um* „(ten), který se hodlá vrátit“.

Slovní zásoba

<p> aēr, aēris, m. (ak. aēra) agrestis, e ▪ agrestēs, ium, m. antecēdō, ere, cessi, cessum arca, ae, f. as(ad)sentātiō, ōnis, f. as(ad)suēfatiō, ere, fēcī, factum +ak. āvertō, ere, verti, versum calefatiō, ere, fēcī, factum coepi, coepisse delinquō, ere, liqui, lictum +ak. dēspiciō, ere, spexi, spectrum diffidō, ere, fisus sum diluvium, ii, n. exportō, āre, āvi, ātum fallō, ere, fefelli, falsum fāstidiōsē fāstidiōsus, a, um fidō, ere, fisus sum fiō, fieri, factus sum frēnum, i, n. (pl. frēni, ōrum, m.) infēlicitās, ātis, f. infimus, a, um insānia, ae, f. lentus, a, um levitās, ātis, f. lucrum, i, n. meminī, isse +gen. / +ak. meritō meritō misereor, ēri, miseritus sum +gen. mora, ae, f. ▪ sine morā nōndum obscūrus, a, um occultus, a, um ōdi, isse, ōsūrus pactum, i, n. ▪ quō pactō Parthī, ōrum, m. perpetuus, a, um pretiōsus, a, um probō, āre, āvi, ātum quemadmodum (quem ad modum) sécūrus, a, um simul taedet, ēre, pertaesum est +ak. (někomu) +gen. (něco) temere virga, ae, f. </p>	<p> vzduch, ovzduší polní, venkovský, nevzdělaný ▪ venkované jít napřed, předcházet, předstihnout, předčít pokladna přísvědčování, pochlebování, lichocení přivykat, učít (někoho něčemu) odvrátit, odvracet, odhánět, odvádět ohřívat, zahřívat začít chybovat, provinit se (v něčem, něčím) pohrdat, opovrhovat nedůvěřovat, nespolehat povodeň, potopa vyvážet klamat, podvádět, zatajit s nechutí, s odporem, s nelibostí cítící nechuť, odpor, odporný důvěřovat, mít důvěru, spolehat stát se, stávat se uzda neštěstí nejnižší, nejspodnější, nejhorší šílenství, nerozumnost pomalý, zdlouhavý, váhavý lehkost, bezvýznamnost, povrchnost, nestálost, lehkomyšlnost zisk, zisknost pamatovat si, pamatovat na (něco, někoho) zasloužené, právem právem, zaslouženě smílovat se (nad někým) zdržení, odklad, zpoždění ▪ bez prodlení, ihned ještě ne temný, skrytý, nejasný, neznámý skrytý, tajný nenávidět smlouva, způsob ▪ jakým způsobem, jak Parthové věčný, stálý, trvalý, neustálý, souvislý cenný, vzácný, drahocenný zkoušet, zkoumat, schvalovat, uznat (za dobré, prospěšné), potvrdit jak (tázací i vztažné) bezpečný, klidný, bez nebezpečí zároveň, současně hnuší se, nelíbit se (někomu, něco), mít/cítit odpor, nechut nerozvázně, nerozumně, bez příčiny, lehkomyšlně prut, větev, hůl, metla </p>
--	---

Cvičení

1. K aktivním tvarům doplňte tvary pasivní

faciō	fīō	patefaciēbās	
faciās		afficiāmus	
facis		assuēfaciēs	
fēcistī		patefēcīt	
faciēbant		perficient	
fac		dēficerēmus	
fēcisse		perficeret	
facerētis		perfecerint	
facimus		patefēcistis	
faciēmus		patefēcisse	
fēcerant		assuēfacerētis	
facite		perfectūrum esse	
facerēs		patefacerent	
faciet		afficiēs	
faciant		calectūrum esse	

2. Ke tvarům prezentu doplňte tvary perfekta

vidēmus, solēmus, laetāminī, audet, fīdit, gaudētis, audit, revertuntur, sūmuntur, taedet, redītis, adipisceris, vertuntur

3. Doplňte slovesné tvary

<i>laudō</i>	<i>meminī</i>	<i>ōdī</i>
laudāmus		
laudābit		
nōn laudārēs		
laudāte		
laudāre		
nē laudētis		
laudant		
laudābunt		

4. Vyberte tvary, které mohou být vytvořeny od perfektního kmene

revertī, revertantur, reverteris, reverterāmus, revertitur, revertit, revertēris, revertuntur, revertērunt, revertere

5. Nahradte sloveso redire slovesem reverti nebo naopak

1. Sub idem tempus lēgātī ab rēgibus Rōmam **revertērunt**. (Liv. 35, 22, 1)
2. Militēs in itinere ab eō discēdunt ac domum **revertuntur**. (Caes. civ. 1, 12, 2)
3. Is ad mē Īdibus **revertētur**. (Cic. Att. 12, 5c, 1)
4. Sed ad praeterita **revertāmur**. (Cic. Att. 5, 20, 6)
5. Arabēs dīcuntur omnēs **revertisse**. (podle Cic. fam. 3, 8, 10)
6. Scīs unde **redeam**. (podle Sen. Phaedr. 938)
7. **Redeō** nunc ad epistulam tuam. (Cic. Att. 14, 13, 5)
8. Intellegēbam mihi cum illīs esse **redeundum**. (podle Cic. p. red. in sen. 34, 17)
9. C. Caesarī ex Hispaniā **redeuntī** obviam longissimē prōcessistī. (Cic. Phil. 2, 78)
10. **Redī!** Quō fugis nunc? (podle Plaut. Aul. 415)
11. Cum ē Formiānō **redierō**, faciam statim tē certiōrem. (podle Cic. Att. 2, 9, 4)
12. Rūrene iam **redierim** quaeris. (Cic. Att. 15, 6, 2)
13. Lēgātī dīxērunt sē ad Caesarem **reditūrōs esse**.

6. Nahradte u označených sloves prézens perfektem nebo naopak. Provedte další změny, je-li to nutné.

1. Cūr **es ausus** mentīrī mihi? (Plaut. Capt. 704)
2. Salvum tē advēnisse **gaudeō**. (podle Plaut. Trin. 1096)
3. **Gaudēmus** tē omnī cūrā liberātum esse.
4. Quis nunc **audet** negāre? (Cic. Cluent. 80)
5. Quōmodo sint dī colendī, **solet** praecipī. (Cic. Phil. 2, 49)
6. Itaque alter causae **cōnfīdit**, alter **diffīdit**. (Cic. Q. Rosc. 11)
7. **Taedet** omnīnō¹⁰² eōs vītae. (podle Cic. Att. 5, 16, 2)

7. Sloveso v závorce dejte do správného tvaru

1. Petō tē, ut meī (*meminisse*) _____.
2. Utinam, M. Antōnī, avum tuum (*meminisse – by sis pamatoval*) _____!
(Cic. Phil. 1, 34)
3. Nōn possum intellegere, cūr illī tē (*ōdisse – nenávidí*) _____.
4. Hominēs vītia sua et amant simul et (*ōdisse*) _____. (Sen. epist. 112, 4)
5. Nisi prīncipēs novī eum (*ōdisse*) _____, eum perdere nōn studērent.
6. Itaque mē etiam admonuistī, ut (*gaudēre*) _____. (Cic. Att. 5, 19, 3)

102 *omnīnō* „úplně, zcela“

7. Lēgātis imperāvit, nē sine captīvī (*revertī*) _____.
8. Quaerēbat, cūr ego tam subitō (*revertī – vrátil jsem se*) _____. (podle Cic. *Phil.* 2, 76)
9. Sī iam melius valēs, vehementer (*ego, gaudēre*) _____. (Cic. *Att.* 4, 14, 1)
10. Cōgnōscite, iūdicēs, quōmodo rēs pretiōsās auferre (*solēre – měl ve zvyku*) _____.
11. Sī (*ego, audēre*) _____, Athēnās peterem.¹⁰³ (Cic. *Att.* 3, 7, 1)
12. Cupiō vidēre, quis id (*audēre – se odvažuje*) _____ dīcere. (podle Cic. *Phil.* 5, 6)
13. Nūllō resistere (*audēre – participium, když se nikdo neodvažoval*) _____ libertās iīs ērepta est.
14. Valēte, ut hostēs vestrī (*diffidere*) _____ sibi. (Plaut. *Rud.* 82)
15. Hunc librum tibi ego nōn (*audēre*) _____ mittere, nisi eum lentē ac fāstidiōsē probāvissem. (Cic. *Att.* 2, 1, 1)
16. Cum Rōmam (*ego, revertī*) _____, dictum mihi est Hippodamum ad tē profectum esse. (podle Cic. *ad Q. fr.* 3, 1, 21)
17. Sciō, quid (*solēre – se obvykle stává*) _____ fierī, sciō, quid (*licēre – je dovoleno*) _____. (Cic. *Verr.* II 3, 188)

8. Doplňte výrazy do vět

abīsse, audentēs, ausus est, diffīdis, ōdit

1. Prōgredi _____ nēmō. (Caes. *Gall.* 5, 43, 7)
2. Parthōs timēs quia _____ cōpiīs nostrīs. (podle Cic. *fam.* 2, 10, 2)
3. Hercle istum _____ gaudeō. (Plaut. *Persa* 300)
4. Vēritās _____ morās. (Sen. *Oed.* 850)
5. _____ fortūna iuvat, piger ipse sibi obstat. (Sen. *epist.* 94, 28)

9. Vyberte správný výraz nebo výrazy

1. Nihil peius (*facere, fierī*) potuit.
2. Cum haec ita (*fierent, fiēbant, fiunt*), quaerēbātur, ubi (*erat, esset, esse*) Cleomenēs. (Cic. *Verr.* II 5, 107)

¹⁰³ *petō, ere, ivi, itum* +ak.: zde „zamířit (někam), jít (někam)“

3. Dīc ergō, quāre sapiēns nōn dēbeat (*ebrium, ebrīō, ebrius*) fierī. (Sen. *epist.* 83, 27)
4. Multīs rēbus emptīs servī domum (*redeunt, revertunt, revertuntur, reddunt, redunt, discēdunt, revertērunt*).
5. Filiō nātō parentēs valdē (*gāvīsus est, gāvīsī sunt, gaudēret, gaudent*).
6. Nisi aptus ad hanc rem faciendam mihi (*vidēret, vīsum esset, videātur, vīsus sit, vīsus esset*), eum nōn ēlēgissem.
7. Discēdēns post diem septimum sē (*reversūrum esse, revertere, reditum irī, reditūrum esse, redditūrum esse*) cōnfirmat. (podle Caes. *Gall.* 6, 33, 4)
8. Nōtum est eam marītō suō dē omnibus rēbus scribere (*solitam esse, solūtam esse, solvisse*).
9. Narrat enim quemadmodum rērum nātūram imitātus pānem (*coeperit, cēperit, coepisset, cēpisset, coepisse, cēpisse*) facere. (Sen. *epist.* 90, 22)
10. Lēgātī rēgis Antiochī prīmī mihi nuntiāvērunt Parthōrum magnās cōpiās Euphratem transīre (*cēpisse, coepisse, captās esse, coeptās esse*). (podle Cic. *fam.* 15, 1, 2)
11. Fatētur sē maximam pecūniam cum summā sociōrum iniūriā (*cēpisse, coepisse, captam esse, coeptam esse*). (podle Cic. *Verr.* II 3, 221)

10. Dejte sloveso fierī do správného tvaru

1. Ego quid (*se stane*) _____, nesciō: quid (*stāt se*) _____ possit, sciō. (Sen. *epist.* 88, 17)
2. Tū vidēbis, quemadmodum id (*se dēje*) _____. (podle Cic. *Att.* 11, 13, 4)
3. Sī tu iam Rōmā profecta eris, tamen cūrābis ut hoc ita (*se stalo*) _____. (Cic. *fam.* 14, 15, 2)
4. Pauper (*se stanu*) _____: inter plūrēs erō. (Sen. *epist.* 24, 17)
5. Meritō id tibi (*se stalo*) _____. (Plaut. *Aul.* 440)
6. In docendō semper cūrāvimus, ut rēs obscūrae (*se staly*) _____ faciōrēs intellectū.
7. At et in prōvinciā iūs dīcēbātur et Rōmae iūdicia (*se konaly*) _____. (Cic. *Quinct.* 41)
8. Hoc idem (*se dēje*) _____ in reliquīs cīvitātibus. (Caes. *Gall.* 7, 15, 2)

11. Doplňte do vět sloveso *facere* nebo *ferī* ve správném tvaru. Je-li více možností, vysvětlete rozdíly.

1. Vidē, quaesō,¹⁰⁴ nē quid temere _____ . (Cic. *Att.* 15, 19, 1)
2. Cavendum erat, nē qua iniūria iīs _____ .
3. Tē id _____ etiam glōriārī solēs. (Cic. *parad.* 4, 32)
4. Quid enim (*fut.*) _____ , mī Lucilī? (Sen. *epist.* 58, 6)
5. Nōn (*préz.*) _____ meliōrem equum aureī frēnī. (Sen. *epist.* 41, 6)
6. A. Verginius et Sp. Servilius cōsulēs (*préz.*) _____. (Liv. 2, 51, 4)
7. Sī profectus erit, _____ tē certiōrem. (Cic. *fam.* 14, 11, 1)
8. Sī quid est, quod vītam beātam potest _____ , id bonum est. (podle Sen. *epist.* 44, 6)

12. Doplňte, jakým nebo čím se kdo stává (adjektiva a substantiva dejte do správného tvaru)

bonum, bonus, dīves, minor, prīnceps, sapientior

1. Utinam hominēs _____ fierent!
2. Exspectā: ille _____ fiet. (podle Sen. *epist.* 123, 2)
3. _____ ex malō nōn fit. (Sen. *epist.* 87, 22)
4. Multī _____ fierī volunt.
5. Nōtum est nōbilēs saepe _____ fierī.
6. Spērāmus dolōrem tempore _____ fierī posse.

13. Převeďte označenou část věty z aktiva do pasiva nebo naopak

1. *Dolabellam ā tē gaudeō laudārī et etiam amārī.* (podle Cic. *fam.* 2, 15, 2)
2. *Paucīs post diēbus fit ab Ubiīs certior* Suēbōs omnēs in unū locum cōpiās cōgere. (podle Caes. *Gall.* 6, 10, 1)
3. *Nōlī crēdere quemquam fierī aliēnā infēlicitāte fēlicem.* (podle Sen. *epist.* 94, 67)
4. *Populus ei iniūriam facere potuit.*
5. *Iīs imperat, ut viam equitibus patefaciant.* (podle Liv. 10, 41, 8)

¹⁰⁴ *quaesō, ere, sīvī, sītum* „prosit“ (1. os. pl. ind. préz. akt. *quaesumus* „prosimé“)

14. Doplňte koncovky

1. Tōta patefī_____ mala. (Sen. *Thy.* 788)
2. Caesar multās nātiōnēs imperiō populī Rōmānī pārēre assuēf____. (podle Cic. *prov.* 33)
3. Balineum calef_____ iubēbō. (Cic. *Att.* 2, 3, 4)
4. Mīlitēs ad ūnum omnēs interfic_____. (Caes. *civ.* 3, 42, 5)
5. Patef_____ est, quid iste cōgitāret. (podle Cic. *Phil.* 11, 1)
6. Lūx, quae sōlem antecēdit, nōndum aēra calef_____. (podle Sen. *nat.* 5, 9, 3)
7. Magnō mīlitum studiō paucīs diēbus opus effīc____. (podle Caes. *Gall.* 6, 9, 4)
8. Per somnum, vīnum, īnsāniam multa saepe patef_____ sunt. (podle Cic. *top.* 75)
9. Eō diē nihil perf_____ est. (Cic. *ad Q. fr.* 2, 3, 3)
10. Id sī ā vōbīs impetrāverō, summō mē beneficiō vestrō adfect___ esse arbitrābor. (Cic. *fam.* 13, 76, 2)

15. Dejte do závislosti na uvedených výrazech

1. Id fierī potest.
Negant _____ . (podle Cic. *off.* 3, 9, 39)
2. Nihil sine causā fit.
Putandum est _____ . (podle Cic. *fin.* 5, 15, 42)
3. Cōsul factus es.
Audīvī _____ .
4. Fēlicior fiet.
Spērāmus _____ .
5. Numquam id faciam.
Prōmisī _____ .

16. Doplňte vzpomínky. Vyberte z nabídky a pak vymyslete vlastní příklady.

Použijte infinitiv přítomny, který se po slovesech meminī používá i pro minulé děje.

Quāque aestāte rūs ībāmus. In hortō labōrābāmus. Hieme nix alta iter saepe impediēbat. In urbe nostrā multae arborēs erant. Ūna pars urbis diluviō dēlēta est. Duōs canēs habēbāmus. Ex templō multae statuae ablātae sunt. Multī hominēs pānem domī faciēbant.

Meminī...

17. Přeložte do češtiny

1. Meminerimus autem etiam adversus infimōs iūstitiam esse servandam. (Cic. *off.* 1, 13, 41)
2. Scit enim, quō exitūrus sit, quī unde vēnerit, meminit. (Sen. *epist.* 120, 15)
3. Nōn quia difficilia sunt, nōn audēmus, sed quia nōn audēmus, difficilia sunt. (Sen. *epist.* 104, 26)
4. Ōdī hominem et ōderō; utinam ulciscī possem! Sed illum ulcīscetur mōrēs suī. (Cic. *Att.* 9, 12, 2)
5. Huic mandat, ut explōrātis omnibus rēbus ad sē quam primum revertātur. (Caes. *Gall.* 4, 21, 2)
6. Meminī etiam, quae nōlō, obliviscī nōn possum, quae volō. (Cic. *fn.* 2, 32, 104)
7. Pertaesum est levitātis, adsentatiōnis, animōrum nōn officiīs, sed temporibus servientium. (Cic. *ad Q. fr.* 1, 2, 4)
8. Nōlite igitur id velle, quod fierī nōn potest, et cavēte, per deōs immortalēs, patrēs cōscriptī, nē spē praesentis pācis perpetuam pācem āmittātis. (Cic. *Phil.* 7, 25)
9. Docēbō, quōmodo fierī dīves celerrimē possīs. (Sen. *epist.* 119, 1)
10. Et quem ad modum nātus et quō pactō ēducātus sim, meminī. (Cic. *Quinct.* 55)
11. Tantum potest, quantum ōdit. (Sen. *Thy.* 484)
12. Hoc ante omnia fac, mī Lucilī: disce gaudēre. (Sen. *epist.* 23, 3)
13. Eadem aut turpia sunt aut honesta: rēfert, quārē aut quemadmodum fiant. (Sen. *epist.* 95, 43)
14. Caesus est virgīs Cŷmaeus¹⁰⁵ ille Athēnagorās, quī in fame frūmentum exportāre erat ausus. (Cic. *Flacc.* 17)
15. Audē hoc dīcere, quod necesse est. (podle Cic. *Verr.* II 5, 45)
16. Is iūrāre cum coepisset, vōx eum dēfēcit in illō locō „Sī sciēns fallō“. (Cic. *fam.* 7, 1, 2)
17. „Meministīne?“ „Meminī id, quod meminī.“ (podle Plaut. *Epid.* 553)

18. Přeložte do latiny

1. Ti, kteří nenávidí jiné lidi, škodí sami sobě.
2. Když se jich soudce ptal, pamatovali si pouze, že v noci viděli¹⁰⁶ jakéhosi muže.
3. Po té, co to bylo oznámeno, se bez prodlení vrátili domů.

105 Cŷmaeus, a, um „kymský“

106 Přeložte pomocí infinitivu prézentu, viz výše.

4. Tvrdí, že nenávidí lidi, kteří lžou a snaží se oklamat ostatní.
5. Zaradovali jsme se, že jsi přišel v pořádku (*salvus, a, um*) do Itálie.
6. Kéž se nestane to, čeho se všichni obáváme.
7. Vyzvali (tj. napomenuli) jsme je, aby si dobře pamatovali to, co viděli.
8. Píšeš nám méně často, než jsi měl ve zvyku.
9. Po té, co byla odhalena pravda, obviněný přiznal, že z onoho domu odnesl mnoho cenných předmětů.
10. Někteří filozofové a učenci učili lidi, jak se můžou stát lepšími.
11. Co se stane, jestliže nepřijde včas?
12. Je třeba se ptát, proč se to stalo.
13. Bylo přikázáno, aby byli senátoři ihned informováni o porážce římského vojska.

19. Přečtěte si text a odpovězte na otázky Fabulae (Phaedrus, upraveno)

PANTHERA ET PASTORES.

*Solet a **despectis** par referri gratia.*

Panthera imprudens olim in foveam decedit.

Videre¹⁰⁷ agrestes: alii fustes **congerunt**,

alii onerant saxis: **quidam** miseriti

periturae misere¹⁰⁸ panem, ut sustineret spiritum.

Nox inseguta est: **abeunt** securi domum,

quasi **inventuri** mortuam postridie.

At illa, vires ut¹⁰⁹ refecit languidas,

veloci saltu fovea sese¹¹⁰ liberat

et in cubile concito properat gradu.

Paucis diebus interpositis provolat,

pecus trucidat, ipsos pastores necat,

et cuncta vastans saevit irato impetu.

Tum sibi timentes, qui ferae pepercerant,

damnum haud recusant, tantum pro vita rogant.

At illa: Memini, quis me saxo **petiverit**,¹¹¹

quis panem **dederit**: vos timere absistite;

illis revertor hostis, qui me laeserunt. (Phaedr. 3, 2)

107 *Videre*: (= *viderunt*)

108 *misere*: (= *miserunt*)

109 *ut*: zde „jakmile“

110 *sese* (= *se*)

111 *petō, ere, ivi, itum*: zde „napadnout“

MALAS ESSE DIVITIAS.

*Opes invisae merito sunt forti viro,
quia dives arca veram laudem intercipit.*
Caelo receptus propter virtutem Hercules,
cum **gratulantes** salutavisset deos,
veniente Plutone, qui Fortunae est filius,
avertit oculos.
Causam quaesivit pater.
Odi, inquit, illum, quia malis amicus est
simulque **obiecto** cuncta corrumpit lucro. (Phaedr. 4, 12)

PASTOR ET CAPELLA.

Nil¹¹² occultum esse, quod non reveletur.¹¹³
Pastor capellae cornu baculo **fregerat**:
rogare coepit, ne **se** domino proderet.
Quamvis indigne laesa, reticebo tamen;
sed res clamabit ipsa, quid **deliqueris**. (Phaedr. *app.* 22)

Odpovězte

1. Určete následující tvary: *periturae, inventuri, gratulantes, fregerat, deliqueris, obiecto, quidam*.
2. Určete tvary *petiverit* a *dederit*. V jakém typu vět se vyskytují? Proč myslíte, že jsou zde použity?
3. Vyhledejte v textu ablativ absolutní.
4. Vyskytuje se v textu nějaké semideponentní sloveso?
5. Najděte v textu substantiva 4. deklinace. V jakém jsou pádu?
6. Ke komu se vztahuje zvrtné zájmeno *se* a ke komu *sese*?
7. Uveďte synonyma k výrazům *despectis, congerunt, rogare, abeunt, petiverit* (synonyma dejte do stejného tvaru).
8. Kladnou spojku *ut* můžete nahradit zápornou.
9. Najděte slova či spojení, která lze nahradit těmito výrazy: *desinite, redeo, traderet, adeunte, in odio mihi est, caedit*.
10. Kdo je označován jako *pater* ve druhé bajce?
11. Odhadněte, jaká místnost se v klášterech označovala jako „refektář“. Byla to kuchyně, jídelna, studovna, písárna nebo nádvoří?

112 *nil* (= *nihil*)

113 *revelētur*: konj. prez., přeložte kondicionálem „co by ne...“.

Slovní zásoba

absistō, ere, abstiti, –	odcházet, přestávat
baculum, ī, n.	hůl
capella, ae, f.	kozička
concieō, ēre, concivī, concitum	shromáždit, svolat, popohnat
concitus, a, um	kvapný, rychlý
cubīle, is, n.	postel, (u zvířat) pelech, doupě, hnízdo
damnum, ī, n.	škoda, ztráta
dēcidō, ere, cidi, –	padat, spadnout
haud	ne
indignē	nedůstojně, nečestně, nerad, s nevolí
īnsequor, ī, secūtus sum	následovat, pronásledovat
intercipiō, ere, cēpī, ceptum	přerušit, zabránit, brát
interpōnō, ere, posuī, positum	vkládat, nechat uplynout
invīsus, a, um +dat.	nenáviděný, nepřátelský
languidus, a, um	slabý, unavený
onerō, āre, āvī, ātum	zatěžkat, naložit, zahrnout (něčím)
panthēra, ae, f.	pardál, levhart
pecus, oris, n.	dobytek (pův. ovce, pak i kozy a vepři)
Plūtō, ōnis, m.	Pluto, bůh podsvětí a bohatství
prōvolō, āre, āvī, ātum	spěchat, vyrazit, přiběhnout
quamvis	ačkoliv
recūsō, āre, āvī, ātum	odmítat, namítat, ohrazovat se
reficiō, ere, fēcī, fectum	znova dělat, obnovit, opravit
reticeō, ēre, ticuī, – +ak.	mlčet
revēlō, āre, āvī, ātum	zamlčet
saeviō, īre, iī, itum	odhalit
saltus, ūs, m.	zuřit, vztekat se, řídit
simul	skok
trucidō, āre, āvī, ātum	zároveň
vēlōx, ōcis	zabíjet, vraždit, ničit
	rychlý, hbitý

Živá slova

Asino imitando asinus fiet.

Ex nihilo¹¹⁴ nihil fit.

Fiat iustitia, pereat mundus.

Fiat lux!

Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus.

Hectora¹¹⁵ quis nosset, si Troia felix fuisset.

Memento mori.

Nescit vox missa reverti.

Oderint, dum metuant.

Odi et amo.

Odi profanum vulgus et arceo.

Poeta nascitur, orator fit.

Quam quisque norit (= noverit) artem, in hac se exerceat.

Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.

arceō, ēre, arcuī, –	omezovat, bránit, překážet, zde: vyhýbat se	
dum	zatímco, dokud; zde: jen když	
profānus, a, um	světský, nezasvěcený, všední	profánní

114 *nihilo*: tvar ablativu od *nihil*, používaný v některých spojeních

115 *Hectora*: řecký akuzativ jména *Hector, oris, m.* „Hektor“